

Bouwbedrijf Delta

Designspeelgoed voor de zandbak

zandtrechter in bedrijf met daaronder de kiepauto

Korte geschiedenis

Eind 1972, begin 1973 bracht Sliedrecht BV (Waddinxveen) het E10 Wegensysteem op de markt, direct gevolgd door het Europoort Havensysteem. De geschiedenis van dit beukenhouten speelgoed is terug te vinden in de Nieuwsbrief van 14 april 2025*. Een paar regels in dat artikel zijn geweid aan een afgeleid product: *Bouwbedrijf Delta*, een serie van zes beukenhouten modellen voor de bouw- en infratechniek (grond, weg- en waterbouw). Een actieve speurder heeft alle modellen opgespoord en dat leidt tot de volgende reconstructie.

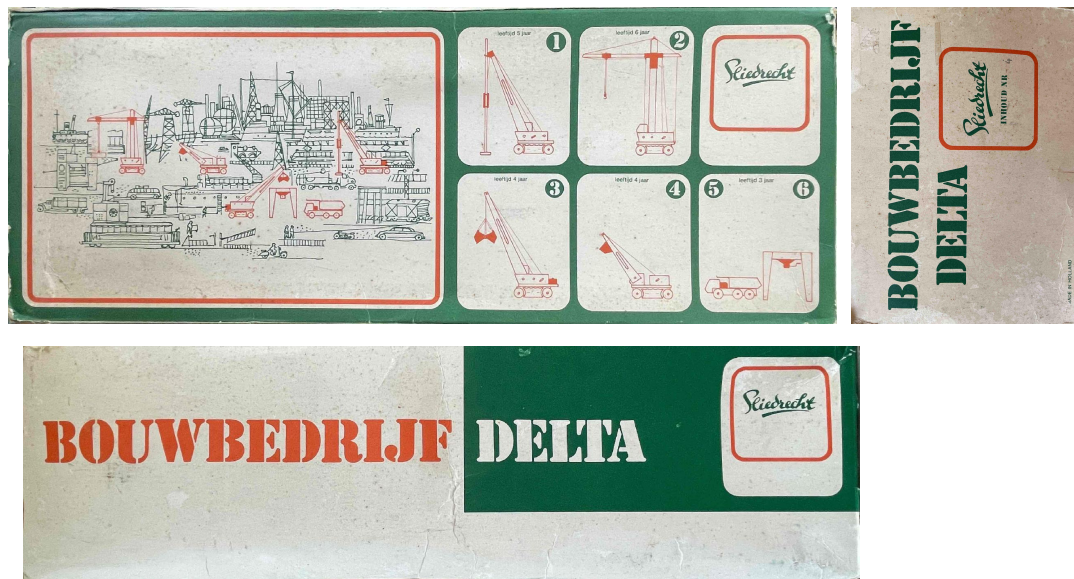
In 1974, nog geen jaar na de introductie van het Europoort Havensysteem kwam Sliedrecht BV met aanvullende modellen waaronder een containertruck met een oplegger én een aanhangwagen. Karakteristiek onderdeel is de cabine die vanaf de zijkant gezien vijfhoekig is. Het Europoort Havensysteem zelf bestond daarmee uit zeven modellen. Vele positieve recensies en prijzen ten spijt werd het Havensysteem geen succes. Het ontbreken van passende autootjes kan daarbij een rol hebben gespeeld. Om hierin toch te voorzien werden met spoed vier houten bedrijfswagens uitgebracht: een kraanwagen, een sleepwagen, een containerwagen en een rongenwagen, alle modellen werden voorzien van deze Bauhaus-achtige cabine. Het mocht niet baten, de verkoop stagneerde. De productie werd gestaakt en de fraaie boogbrug verhuisde naar het E10-Wegensysteem. Tegen die achtergrond is het vreemd dat toch in 1975 zes beukenhouten modellen werden gemaakt voor spelen in de zandbak of in de achtertuin. De naam? *Bouwbedrijf Delta*. Dit artikel gaat over deze zes strak gestileerde modellen.

*bron: Nieuwsbrief april 2025 (uitgave van Ellen-Wien Augustijn)

Doos, bijsluiter en prijs

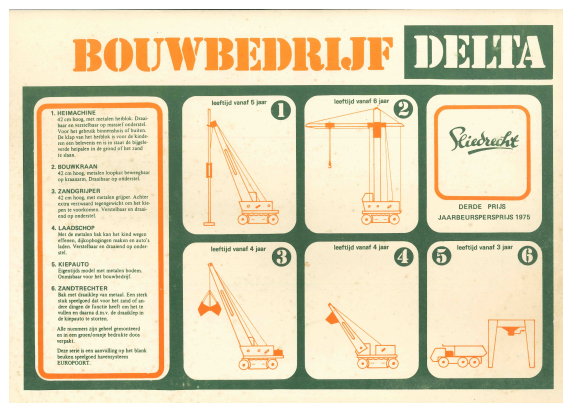
De vier modellen met een giek werden verpakt in slap kartonnen doos voorzien van een oranje/donkergroene bedrukking. Eén zin op de doos en de bijsluiter doet de wenkbrauwen fronsen: 'Deze serie is een aanvulling op het blank beuken speelgoed Havensysteem EUROPOORT'. Vreemd, want

bij het Europoort Havensysteem was de schaal bij benadering 1:87. Bij Delta Bouwbedrijf is dat bij benadering 1:35 waardoor de modellen gevoelsmatig allemaal oversized zijn.

bovenzijde doos met twee zijkanten

De kiepauto en de zandtrechter werden vanwege het afwijkende formaat op een stuk bedrukt karton geplaatst en geschoven in een elastisch net, vergelijkbaar met het net voor mandarijnen of sjalotten. Een goedkope, weinig solide manier van verpakken die Sliedrecht al eerder had toegepast bij het Europoort Havensysteem.

bijsluiter met verwijzing naar het Havensysteem (L)

advertentie uit 1975^{DR}

De oranje/donkergroen bijsluiter is gelijk voor de zes modellen. Bijzonder mag worden genoemd dat bij ieder model is aangegeven vanaf welke leeftijd met dit model gespeeld kan worden. Het moet worden gezegd: de prijs was hoog. Een advertentie uit 1975* opgespoord met Delpher noemt prijzen van f 45 tot f 55 per model. Ter oriëntatie: dat is in die tijd viermaal duurder dan de gemiddelde DINKYtoys. In 2025 zou dat omgerekend (en gecorrigeerd voor inflatie) € 85 tot € 105 zijn. Speelgoed voor de elite eigenlijk.

*Nieuwsblad van het Noorden, 18 november 1975

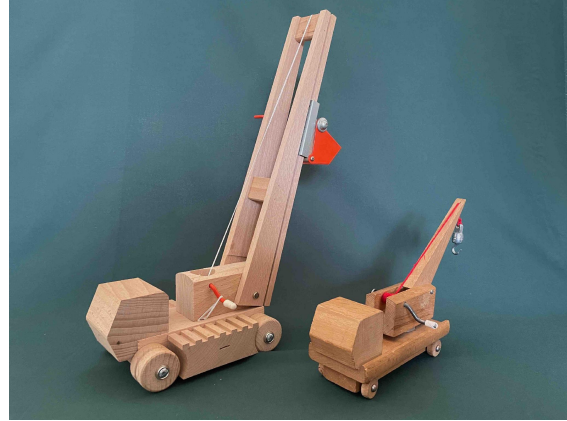
De zes modellen

Zo vers uit de doos en naast elkaar is het design: een Bauhaus-achtig lijnenspel in beukenhout in combinatie met metalen onderdelen voorzien van een fris oranje epoxylaag.

Daar hoort een vitrine bij! Elk model afzonderlijk oogt groot, strak, doordacht en de werking lijkt boven iedere twijfel verheven. De cabines van de rijdende modellen maken duidelijk dat huis-ontwerper Jaap de Jong* zijn opvatting over ontwerp heeft doorgezet. Schaal 1:35, bij benadering schaal 0 bij de spoorwegmodelbouw, is fors.

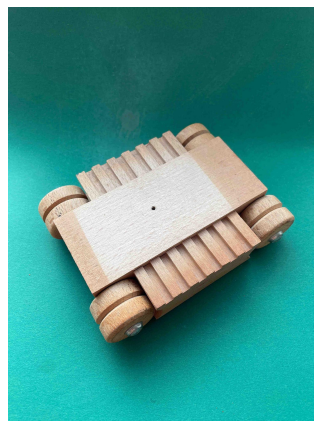

zes modellen van Delta Bouwbedrijf modellen op een rij

Delta Bouwbedrijf (L) naast Europoort Havensysteem (R)

Waarom Jaap de Jong deze zes modellen heeft gekozen, is niet duidelijk. De kiepauto en de zandtrechter, ok, die horen bij elkaar. Leuk voor in de zandbak. De andere vier modellen hebben een soort van gemeenschappelijke basis die rupsbanden suggereert. Echter, ze staan gewoon op wielen die om een schroef draaien.

basismodel (bovenkant)

basismodel (onderkant)

Knap bedacht, maar wel gevoelig voor wegzakken en kantelen. Maar de bulldozer, hét voertuig dat al haar kracht en nut ontleent aan die rupsbanden, ontbreekt. Hierna worden de zes modellen besproken.

Daarbij wat opmerking vooraf:

- de roestwerend oranje epoxylaag heeft een lage wrijving bij langs schurend touw of hout. Handig en had verder doorgevoerd kunnen worden.
- het licht getinte beukenhout heeft geen stof- of vetwerende laag en wordt na één bezoek aan de zandbak smoezelig;
- de modellen met een hijskraak hebben een handbediende lier. Dat wil zeggen een as met of zonder trommel en een zwengel (kruk) om met de hand de as links- of rechtsom te draaien.

Aan de ene kant voorkomt de zwengel dat de as naar binnen schiet. Aan de andere kant zorgt een borgring (type starlock met sierdop) ervoor dat de as niet naar binnen schiet. Een constructie en wijze van bedienen die is overgenomen van het Europeoort Havensysteem.

lieras (kruk, zwengel)

Starlock borgring met sierdop

wig/keg (voorbeeld)

Bij deze grote modellen is het van belang dat de as op enig moment kan worden vastgezet. Dat mechanisme ontbreekt. Het gevolg is dat alle hijsbewegingen door de zwaartekracht met een plof eindigen in frustratie. Met een kleine houten of kunststof wig (keg) had dit voorkomen kunnen worden. Een eenvoudige constructie met een wormwiel was nog beter geweest.

*bron: Nieuwsbrief april 2025 (uitgave van Ellen-Wien Augustijn)

Heimachine

heimachine met heipaal

heistelling

heiblok

De opbouw heeft een giek waarvan de lier helaas niet kan worden vastgezet. Het gevolg is dat de giek steeds voorover valt. Bovenin de giek een vliedervormig stuk staal met twee ruime ogen. Daar door heen wordt de beukenhouten heistelling gestoken. Het heiblok bestaat uit een vierkant staal met twee maal twee ogen waardoor eveneens de heistelling wordt gestoken. Het heiblok is aan de onderkant afgesloten en rust daarmee op de heipaal. En? Werk het? Het holle heiblok is te licht om een klap uit te delen. Het heiblok van massief staal of opgevuld met lood was beter geweest. Bovendien moet de heipaal (beukenhouten rondhout van 9 mm met een punt) eerst 10 cm in droog zand worden gedrukt voordat enige slag met het heiblok gemaakt kan worden. Het model ziet er zo fraai uit en in beginsel zijn alle functies aanwezig, maar helaas, het heien? Nee, dát lukt niet.

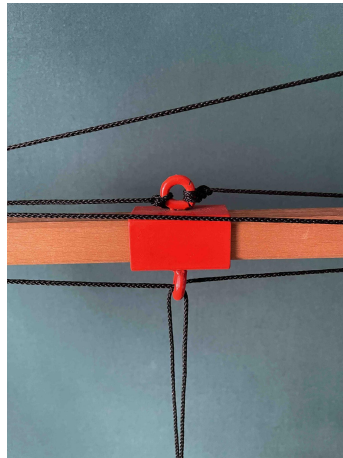
Gegevens:

- artikelnummer 1101
- basis: 15,0 cm lang, 11,5 cm breed
- vlucht giek: 38,0 cm
- heistelling: hoog 47,5 cm, voetbreedte 9,0 cm, voetdiepte 3,2 cm
- heipalen: lang 31,0 cm, diameter 0,9 cm
- In zeefdruk *Sliedrecht* op de onderzijde

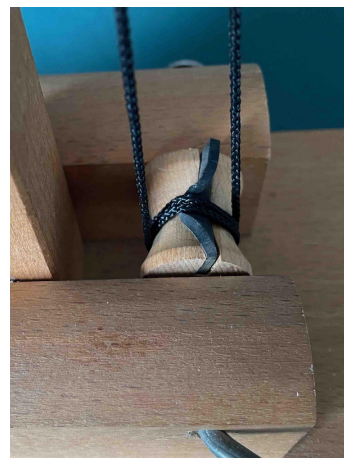
Bouwkraan

bouwkraan (torenkraan)

kat met kruisende kabels

rubber om de kabels te spannen

De bouwkraan, beter gezegd een torenkraan met een korte en lange giek, heeft één constructief element dat de aandacht trekt: de oranje kat die horizontaal onder de lange giek kan in- en uitkatten. Daartoe zit aan de voor- en aan de achterkant van de kat een kabel. Een stelsel van ogen zorgt voor de doorvoer van de kabel naar de liertrommel in de cabine van het model. Dat werkt alleen als de kabel op spanning wordt gehouden. Zo niet dan treedt slip op. De ontwerper Jaap de Jong en Gijsbert Sliedrecht^{PS} hebben dat vernuftig opgelost met een tangenciaal geplaatst stukje rubber in de houten liertrommel op te nemen. Wat minder opvalt is de oplossing voor de zogenaamde horizontale lastweg van de hijshaak. Bij het in- en uitkatten zou de hijshaak omlaag- of omhoog kunnen bewegen. Ook hier is met kabels en doorvoerende ogen een eigen oplossing bedacht. Beide oplossingen voor deze kraanbewegingen hebben één nadeel: de touwen schuren over en langs elkaar. Zolang er wat aan de hijshaak voldoende gewicht hangt is dat gelukkig probleem.

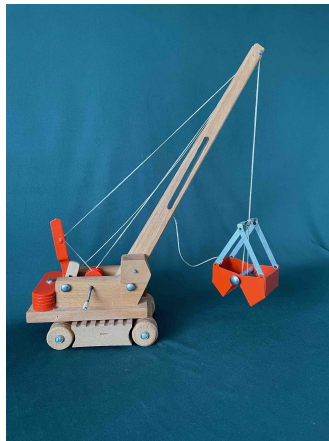
Gegevens:

- artikelnummer 1102
- basis: 15,0 cm lang, 11,5 cm breed
- masthoogte vanaf vloer: 46,5 cm
- korte giek 12,2 cm, lange giek 35,0 cm
- lengte kat: 3,5 cm
- In zeefdruk *Sliedrecht* op de onderzijde

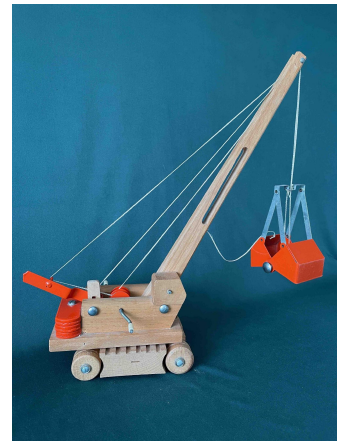
De grijperkraan

gesloten grijper (laag)

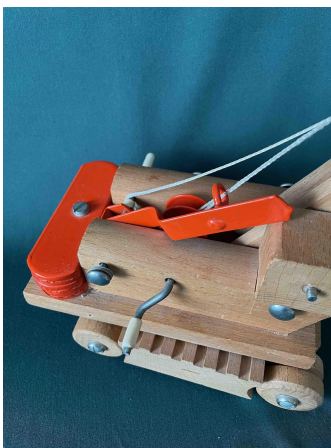

halfopen grijper (stijgend)

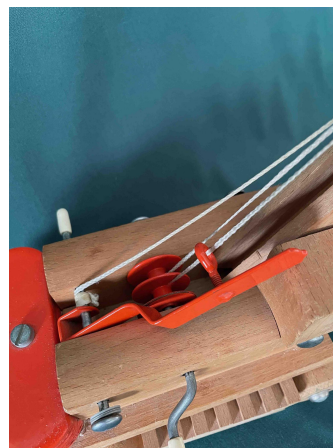

open grijper (hoog)

Zondermeer een ingenieus model, een model om bij stil te staan. Alle grijperkanen in de wereld hebben één overeenkomst de schalen (de zijanten) gaan van elkaar af, de grijper opent zich en bij sluiten bewegen de schalen naar elkaar toe. Om de veiligheid op de bouwplaats te garanderen zijn verschillende wetten, besluiten en richtlijnen opgesteld voor de één- en de tweedraadsgrijpers. Speelgoed valt daar uiteraard buiten.

contragewicht en hendel

lieras met twee trommels

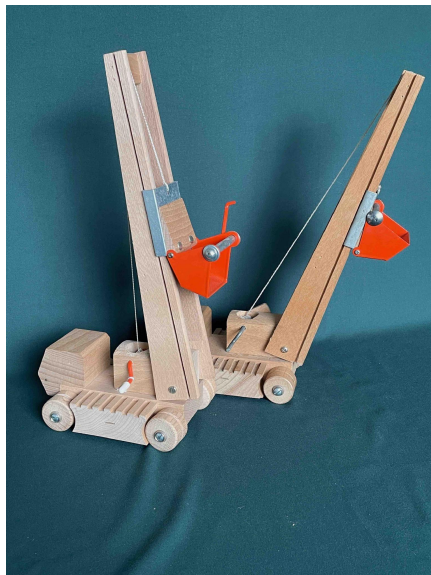
grijper met twee draden

Gijsbert Sliedrecht en Jaap de Jong hebben een eigen constructie bedacht^{PS} waardoor met een hendel de grijper open gaat én ook omhoog (zie de drie bovenste foto's). Een combinatie van bewegingen die in de buitenwereld verboden is. Evenzo gaat de grijper dicht én omlaag als de hendel terug naar de oorspronkelijk positie gaat. Knap gevonden, dat wel, technisch gezien een anderhalf-draadsgrijper en die bestaan niet. Los daarvan, er is bij deze constructie een praktisch bezwaar. Bij de assen van het grijpermechanisme ontbreekt iedere vorm van vergrendeling. Even wat loslaten? De zwaartekracht doet de rest, alles gaat naar beneden, spelen is schier onmogelijk. Een eenvoudige klem of wormwiel was juist bij dit fraaie model op z'n plaats geweest.

Gegevens:

- artikelnummer 1103
- 15 cm lang, 11,5 cm breed
- vlucht giek: 38 cm
- hoogte grijper: 10,5 cm, breedte grijper: 6,5 cm
- opening grijper: 0 - 8,8 cm
- In zeefdruk *Sliedrecht* op de onderzijde

De laadschop

giek achter- en voorover gekanteld

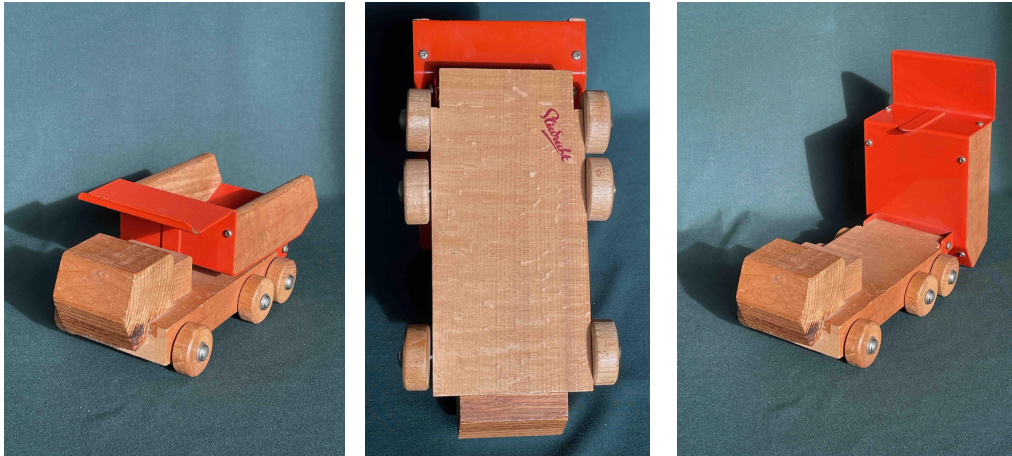
laadschop (geopend) op slede

Het model roept bij het zien direct vragen op. De giek kan ten opzichte van de verticale as 15 graden voor- en achteroverkantelen (zie foto). Meer of minder is onmogelijk omdat de hoekige vorm van de giek het op- en aftoppen blokkeert. De laadschop is bij nadere bestudering de helft van de grijper zoals beschreven bij de grijperkraan. De laadschop kan met een lier op en neer langs de giek schuiven (zie detailfoto). Aan de halve grijper zit een hendel waarmee de laadschop naar voren kan kantelen en kou kunnen legen. Echter, het is volstrekt onduidelijk hoe deze laadschop hapt, laadt of zichzelf vult. Het hoogst haalbare is schrapen langs een verticale wand. Om kort te gaan: een niet te begrijpen en onspeelbaar model.

Gegevens:

- artikelnummer 1104
- 15 cm lang, 11,5 cm breed
- vlucht giek : 32,0 cm
- zwenkhoek giek: 30 graden
- ½ grijper, werkt niet
- In zeefdruk *Sliedrecht* op de onderzijde

De kiepauto

kiepauto met de bak horizontaal en verticaal

Een heerlijk onverwoestbaar model met maar één functie: kiepen en terugkeren op de uitgangspositie. Geen klep aan het einde van de bak én een simpele scharnierconstructie. Zo hoort speelgoed te zijn. De laag epoxy staat garant voor probleemloos storten. Terecht is dit model een aantal jaren leverbaar geweest. Samen met de zandtrechter een heerlijk stuk speelgoed

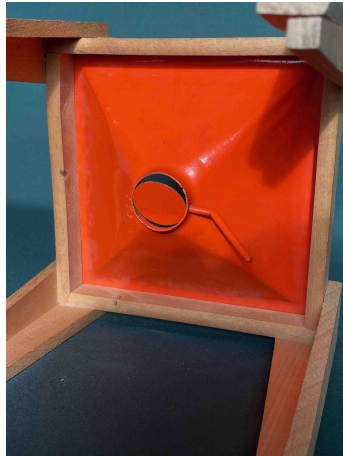
Gegevens:

- artikelnummer 1105
- 23,0 cm lang, 11,5 cm breed
- hoogte bak horizontaal 10,0 cm
- hoogte bak verticaal 17,9 cm
- In zeefdruk *Sliedrecht* op de onderzijde

De zandtrechter (artikelnummer 1106)

lege zandtrechter

gesloten vlinderklep (onderkant)

vlinderklep volledig open

Een zandtrechter (overslagtrechter) wordt in de transportsector gebruikt om zand, grind, steenslag vanuit een schip tijdelijk op te slaan en gedoseerd in een kiepwagen te storten. Voor de dosering wordt in dit model een zogenaamde vlinderklep met een hendel gebruikt. In de techniek wordt een vlinderklep alleen gebruikt bij gas of bij vloeistof. Nou ja, met droog fijnkorrelig zand gaat het nog net goed. Maar als de trechter (over)vol is, laat de klep zich moeilijk openen omdat het bovenliggende zand eerst weggedrukt moet worden. Bij het sluiten van de klep kan ook een probleem optreden. Een grotere korrel of kiezelstonsje kan verhinderen dat de klep volledig sluit. Maar goed, met droog speelzand is dit een heerlijk model.

Gegevens:

- artikelnummer 1106
- lengte 19,2 cm
- breedte 19,2 cm
- hoogte 20,0 cm

Slot

Zes stuk voor stuk strakke, prachtige en prijzige modellen, vaak viermaal duurder dan destijds de DINKYtoys. Een aantal modellen heeft een doordachte oplossing voor de vele kraanbewegingen. Daarvoor erkenning. Helaas, geen enkele speelgoedketen nam de modellen op in haar speelgoedboekjes voor de decembermaand. Een enkele speelgoedwinkel probeerde het door één of twee modellen in haar assortiment op te nemen en zelf te adverteren. Kleine opsomming van de bezwaren:

- de modellen vallen buiten het particuliere budget;
- zand en aarde kleuren het ongelakte beukenhout snel smoezelig;
- de vier modellen met een giek hebben de neiging tot kantelen of wegzakken;
- de takelmechanieken van de kranen vertonen tekortkomingen.

Deze opsomming duidt op twee problemen te weten onvoldoende verplaatsing in het hoofd van de koper en het onvoldoende testen/verbeteren van het product in de ontwikkelfase. Dat kinderen er wel mee kunnen spelen doet daaraan niets af. De verkoop viel tegen, een domper voor de directie. Snel werd de productie gestaakt. Alleen de kiepauto en de zandtrechter bleven in productie en nog een paar jaar leverbaar. Het zag en ziet er zo mooi en veelbelovend uit. Jammer, einde verhaal. Dank aan Ida Gerrits voor haar zoekwerk en Peter Sliedrecht (PS) voor de vele interviews over de speelgoedfabriek Sliedrecht BV.

Dit artikel wordt om niet beschikbaar gesteld aan de liefhebber van oud speelgoed. Het intellectueel eigendom van dit artikel over zes beukenhouten design-modellen van speelgoedfabriek Sliedrecht ligt bij mij Peter Duijff. De hiervan afgeleide auteurs- en beeldrechten liggen eveneens bij mij. Deze rechten houden in dat de liefhebber de inhoud mag aanwenden voor eigen gebruik. Echter, niets uit dit artikel mag worden overgenomen, bewerkt, opgeslagen en openbaar gemaakt zonder voorafgaande toestemming van de rechthebbende auteur of fotograaf. Daar waar mogelijk en zinvol zijn bronnen genoemd. Ik heb mij ingespannen vast te stellen of er rechthebbenden zijn anders dan ikzelf en eventueel een genoemde auteur, fotograaf, tekenaar of illustrator. Toch kan het zo zijn dat dit onderzoek niet volledig is. Degene die van mening is dat daardoor zijn of haar belangen zijn geschonden, wordt verzocht dit mij voor te leggen met als doel tot een oplossing te komen.

Peter Duijff

Schalkhaar, augustus 2026